

Особливості формування національної ідентичності у студентської молоді

Л. А. Києнко-Романюк

кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри управління та адміністрування
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»

м. Вінниця, Україна

lesiakyienkorom@gmail.com

У статті розглянуто сутність української національної ідентичності на сучасному етапі розвитку освітньої системи України та педагогічні підходи формування громадянської свідомості у студентської молоді. Узагальнено фактори, які впливають на процес формування національної ідентичності, як спроможності неупереджено і об'єктивно визначати власну позицію та вливатись у світове співтовариство, не втрачаючи основних концептуальних категорій, навколо яких формується особистість.

Ключові слова: *ідея, навчально-виховний процес, особистість, українська національна ідентичність.*

The article describes the content of Ukrainian national identity at the present stage of development of the educational system of Ukraine and pedagogical approaches to the formation of civic consciousness among students. The factors that influence the process of formation of national identity as the ability to impartially and objectively determine one's own position and join the world community without losing the basic conceptual categories around which the personality is formed are generalized.

Keywords: *idea, educational process, personality, Ukrainian national identity.*

Актуальність дослідження. Особистість людини формується в процесі всього життя, і все ж роки дитинства і період юності, як правило, мають ключове значення з точки зору того, в якій національній ідентичності почуватиметься особистість в дорослому віці.

Ознаки української національної ідентичності, безумовно, можна помістити серед тих, які визначаються як такі, що не містять остаточних досліджень ні в теорії, ні на практиці. Вивчення ідентичності вкрай складна річ, починаючи з дефініційного аспекту. Не вдаючись до дискурсу, ми зупинимось на розумінні словосполучення "ідентичність особистості". Дана дефініція взаємопов'язує поняття: "ідея", "особистість", "свідомість", "почуття". Відтак, мова іде про почуття приналежності до однієї групи: сім'ї, сільської / міської громади, регіонального, національного або

транснаціонального об'єднання. Співіснування різних груп також означає співіснування різних особистостей.

Короткий аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Французький соціолог Ален Турен зазначає, що усвідомлення власної ідентичності не є усвідомленням теперішнього, а, перш за все, – це знання про минуле. Найбільш значимим співтовариством, в якому формується наша соціальна ідентичність, є нація. Тому, коли ми говоримо про національну ідентичність, ми повинні пам'ятати про те, які чинники насправді сприяють цьому. «Мати національну ідентичність означає мати мову, яка дозволяє вам висловити національну приналежність» – Майкл Билліг [1]. «Двоє людей належать до однієї нації, якщо і тільки якщо вони беруть участь в тій же культурі» – Е. Геллнер [2].

Мета статті – розглянути питання формування і розвитку національної ідентичності у студентської молоді, узагальнити чинники, які важливо враховувати під час організації навчально-виховного процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття ідентичності має два важливих аспекти. По-перше, пам'ять про своє минуле і свідоме передбачення майбутнього, усвідомлення безперервності існування. Другий аспект пов'язаний із прийняттям відмінностей та свідомим ставленням до категорій "ми" та "інші".

В розвинених демократичних країнах філософи, педагоги, психологи і представники інших наук, які вивчали людину і процес її життєдіяльності, мали можливість, залежно від власних уподобань, притримуватися переконання щодо їх цілковитої фізіологічної визначеності чи, навпаки, повної незалежності від генного матеріалу людини і формування всієї сфери вищої ментальної діяльності особистості на основі інформаційного впливу даного антропогенного середовища – батьків, родичів, найближчих сусідів, системи освіти, народу, держави. Але зустрічалися й проміжні варіанти – науковці вважали, що „частина людини” була детермінована фізіологічно, і „друга частина” – соціальний продукт системи виховання і навчання. Порівняно мало дослідників, які доводили, що імпульси до дії виникають у людини без жодних причин і будь-яких логічних природних пояснень, а є результатом випадкового розташування молекул та інших складових частин тіла. Моделлю подібного випадку може слугувати молекулярна система з броунівськими частинками, рух кожної з яких відбувається хаотично, а тому передбачити розташування всіх частинок через якийсь час цілковито неможливо, відтак, неможливо робити й прогнози щодо поведінки людини в тих чи інших умовах.

Для нашого подальшого аналізу процесу розвитку національної ідентичності у студентської молоді важливим є висновок науковців про те, що реальний психологічний портрет особистості формується як наслідок одночасного впливу генетичного матеріалу та успадкованих програм реакцій на довкілля, освіти, соціального оточення та його стимулюючого впливу на формування та розвиток молоді людини як громадянина своєї держави.

Багато авторів визнають, що стосунки, ставлення, ідеї щодо власної нації різноманітні, відтак, наявна категоризація патріотизму і націоналізму. З цієї точки зору, *патріотизмом* є любов до своєї країни, повага і любов до своєї батьківщини, турбота про загальне благо, благо країни перевищує особисті інтереси. Патріот будує особистий розвиток в контексті розвитку культурного та освітнього товариства своєї країни. Натомість, *націоналізм* це надання своєму народу найвищого значення, переконання в перевазі своєї нації над іншими. Крайньою формою націоналізму є *шовінізм*, який виражається в некритичному ставленні до своєї нації, що призводить до експлуатації, дискримінації та нетерпимості – порушення прав людини [3.].

Але часто буває так, що різниця між цими позиціями є досить тонкою, і чітко розділити важко досить важко, тому дуже важливо педагогам приділяти цьому належну увагу в організації навчально-виховного процесу під час роботи зі студентською молоддю.

Хоча, на сьогоднішній день існують різні думки щодо першоважливості мови спілкування для визначення особи з національною приналежністю, ми погоджуємось з тими авторами і дослідниками, які вважають мову важливим чинником формування національної ідентичності. Мова нації визначається як мова національної спільноти, тому питання мови ділового та повсякденного спілкування є одним з найбільш важливих факторів, які створюють відчуття спільноти. Проте, можна погодитись, що не тільки мова є ознакою національної ідентичності.

Фактором, який визначає почуття спільноти і почуття відособленості від інших груп, також є культура [4]. Зобов'язання щодо свого власного народу, в тому числі збереження його культури, вимагає від кожного громадянина свідомого ставлення і турботи про різні її складові. Таким чином, мова іде про національну ідентичність в контексті самовизначення приналежності до спільноти українців, прийняття цінностей, культурної спадщини, презентація у світі, як прояв патріотизму, любові до своєї батьківщини. Для формування та розвитку почуття національної спільноти важливо, щоб молодь розділяла одні й ті ж культурні цінності.

Ще одним компонентом, який має значення, як елемент національної ідентичності, є релігія. Релігія забезпечує мову символів, ритуалів і звичаїв, що полегшує вираження національної ідентичності. З історичної точки зору, релігійна ідентичність дала початок формування почуття відособленості етнічної і національної. Незважаючи на декілька десятиліть заборони прояву релігійних почуттів, у нашій культурі все ж збереглися релігійні ідентифікації. І наша країна, на відміну від більшості європейських країн, вирізняється релігійними самовизначеннями, заснованими на різних чинниках (історичних, міграційних тощо). Сила проникнення релігійних організацій має великий вплив на розвиток національної та етнічної ідентичності різних народів. Важливо враховувати, що, незважаючи на те, що «Україна є світською державою: церква відокремлена від держави, а школа — від церкви» (Конституція України, ст. 35), релігійні організації сьогодні вносять значний вклад в розвиток освіти.

Національна ідентичність пронизує повсякденне життя звичним способом, а педагогічна риторика, навчально-виховні заходи освітнього закладу – невидимий фон виховання студентської молоді.

Висновки. Таким чином, зосередивши увагу на поточній ситуації, ми можемо констатувати що навчально-виховний процес носить соціально формуючий характер, і що освітній заклад відіграє важливу роль у формуванні та розвитку національної ідентичності.

Врахування зазначених нами чинників в організації навчально-виховного процесу є дуже важливим аспектом, щоб дати молоді усвідомлення цінності приналежності до української спільноти, як нації, що проживає на теренах України та за її межами. Це єдність, яка з'єднує і об'єднує людей, яким доля своєї країни не є байдужою і які готові змінюватись, докладати особистих зусиль для побудови суспільства і країни, в якій хочеться жити. Національна ідентичність, як і раніше, зберігається в глобалізованому світі і значиться серед основних концептуальних категорій, навколо яких формується особистість.

Список використаної літератури

1. Billig Michael More Examples, Less Theory. / Michael Billig // 2019. – 292 с. – С. 44 – 71.
2. Gellner E. The coming of nationalism, and its interpretation: the myths of nation and class. / E. Gellner. // 1998. – 456 с. – С. 146 – 185.
3. Загальна декларація прав людини [Електронний ресурс]. / Сайт Верховної Ради України. – Київ, 1994-2016. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_015 – Заголовок з екрана.
4. Kundra Nakul. Understanding Nation and Nationalism / Nakul Kundra // Interdisciplinary Literary Studies (2019) 21 (2): S. 125–149.